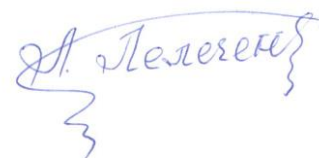

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ЛЕЛЕЧЕНКО Анжела Павлівна

УДК 351.82:332.146.2:502.131.1](477)

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ПОЛІТИКОЮ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

КИЇВ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Міжрегіональній Академії управління персоналом.

Науковий консультант – доктор наук з державного управління, професор **ЛЕБЕДИНСЬКА Ольга Юріївна**,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
професор кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом,
заслужений працівник освіти України.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **ІВАНОВА Тамара Вікторівна**,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств;

доктор наук з державного управління, професор **МИКОЛАЙЧУК Микола Миколайович**,
Одеський регіональний інститут державного
управління Національної академії державного
управління при Президентові України,
завідувач кафедри економічної та фінансової
політики;

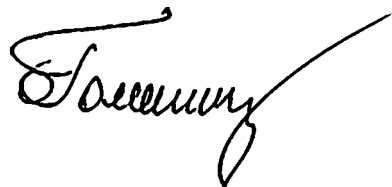
доктор наук з державного управління, доцент **КІСЛОВ Денис Васильович**,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,
завідувач кафедри теорії права та міжнародних
і політичних відносин.

Захист відбудеться *28 квітня 2021 року об 11 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.142.04 Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Міжнародного бібліотечно-інформаційного центру імені Ярослава Мудрого Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою : 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розісланий *25 березня 2021 року*.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. Ф. Головатий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Визначення національної парадигми і стратегії сталого розвитку України є надзвичайно актуальною науковою та практичною проблемою в галузі науки «Державне управління» і відбувається під впливом сучасних світових тенденцій, а також особливостей розвитку нинішнього етапу українського державотворення. Підвалинами розкриття цієї проблеми виступає об'єктивна трансформація людського мислення – поступовий перехід від споживацької моделі життєдіяльності до чіткого усвідомлення необхідності запровадження дбайливого й ненасильницького співіснування з природним середовищем, економного використання ресурсів, збереження біологічного розмаїття, ощадливого ставлення до всього того, що ми зможемо передати прийдешнім поколінням. Такий підхід узгоджується з Указом Президента України «Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України», європейською стратегією соціально-економічного розвитку на період до 2020 року «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та всеосяжного зростання», Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», які втілюються в життя шляхом переходу до сталого самовідтворювального розвитку.

Ще донедавна серед переважної більшості вітчизняних та зарубіжних наукових концепцій і теорій світового розвитку домінував техногенний природоруйнівний тип людської життєдіяльності, який характеризувався ознаками техногенного типу розвитку. Сучасний концепт сталого розвитку формувався світовою громадськістю поступово, і на сьогодні є всі підстави сприймати його як нову соціально-економічну парадигму. Науково-теоретичне забезпечення сталого розвитку, зокрема на регіональному рівні, є надзвичайно складним завданням, вирішення якого вимагає системного підходу. Одним із важливих аспектів цього підходу є управлінський. У цьому контексті важко переоцінити роль публічного управління – від формування його принципів, цілей та завдань до прийняття конкретних керівних рішень щодо їх реалізації.

Публічне управління регіональною політикою сталого розвитку визначається як цілеспрямований вплив на соціально-економічні й політичні процеси, який охоплює дії влади і неурядових акторів. Для ефективного впровадження принципів сталого регіонального розвитку критичним є не тільки міжнародний або національний, а й місцевий рівень управління, а також забезпечення системної взаємодії між цими рівнями. Відповідно потребують посиленої уваги питання щодо визначення пріоритетних напрямів удосконалення механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, що актуалізується в сучасних умовах глобальних трансформацій.

Зазначена проблематика має міждисциплінарний характер і перебуває в полі зору багатьох учених. Зокрема, теоретико-методологічним підґрунтям дисертації стали праці з теорії та методології державного управління В. Бакуменка, М. Білінської, Є. Борщука, В. Воротіна, М. Гончаренка, В. Гросула, І. Дробота, Г. Дейлі, Т. Кравченко, В. Лагно, Л. Мельник, С. Мосов, Ю. Наврузов, О. Надоша, В. Непийводи, Н. Нижник, О. Оболенського, О. Пухкала, Є. Романенка, В. Тертички та ін.

Наукові основи управління сталим розвитком формували як зарубіжні так і українські вчені: О. Алімов, В. Вернадський, Б. Данилишин, В. Данилов-Данільян, В. Загорський, Д. Зеркалов, Д. Медоус, М. Кітінг, С. Лазаріні, М. Сторпер, В. Сахаєв та ін. Питання формування публічного управління регіональною політикою сталого розвитку розкрито та проаналізовано в працях Н. Багрова, А. Балашова, З. Бурик, І. Вахович, Т. Іванової, Д. Кіслова, Ю. Куца, О. Лебединської, В. Мамонової, М. Миколайчука, В. Трофимової та ін.

Незважаючи на активні наукові пошуки, малодослідженими залишаються питання комплексного підходу до проблем сталого розвитку та особливостей регіональної політики у цій сфері, уточнення понятійно-категоріального апарату, визначення сутності та архітектури системи публічного управління сталим розвитком регіонів, бракує формулювань сучасних методологічних підходів до критеріального порівняльного аналізу, алгоритму запровадження в нашій країні кращих світових практик сталого регіонального розвитку та ін., що й зумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилося в межах науково-дослідної роботи (НДР) Міжрегіональної Академії управління персоналом за темою «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти» (ДР № 0119U100492), а також комплексного наукового проєкту «Державне управління та місцеве самоврядування» (ДР № 0199U002827) Національної академії державного управління при Президентові України в рамках НДР кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом: «Науково-методологічні засади контролю діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері надання послуг» (ДР № 0111U000138), «Механізми державного управління функціональною спроможністю кадрового потенціалу органів державної влади й органів місцевого самоврядування в сфері організації надання якісних публічних послуг: теоретичне та методологічне їх забезпечення» (ДР № 0114U002867), «Механізми державного управління функціональною спроможністю кадрового потенціалу» (ДР № 0114U002867), «Теоретико-методологічні засади публічного управління розвитком регіонів у процесі розбудови сервісно-орієнтованої держави» (ДР № 0117U002866).

У процесі виконання НДР автором проаналізовано теоретико-методологічні аспекти формування механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, обґрунтовано концептуальний підхід до розробки й запровадження глобальної комплексної системи оцінки стану сталого розвитку держав у сучасних умовах глобальних трансформацій, а також визначено роль та місце органів місцевої влади в цьому процесі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад публічного управління регіональною політикою сталого розвитку та розроблення практичних рекомендацій щодо запровадження новітніх підходів до її регулювання в Україні.

Для досягнення мети було поставлено такі *завдання*:

- здійснити комплексний аналіз наукової розробленості проблематики дослідження та розкрити змістове наповнення понятійно-категоріального апарату;
- визначити сутність та архітектуру системи публічного управління сталим розвитком регіонів і запропонувати її структурно-логічну схему;
- здійснити аналіз історичної етапізації засадничих основ публічного управління сталим розвитком;
- актуалізувати підходи щодо проведення критичного аналізу досягнення глобальних Цілей сталого розвитку;
- внести пропозиції стосовно вдосконалення процедури розробки й запровадження системи оцінки стану сталого розвитку України;
- узагальнити світовий досвід щодо особливостей публічного управління регіональною політикою сталого розвитку;
- проаналізувати сучасний стан, тенденції розвитку та сучасні механізми публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні;
- визначити пріоритетні напрями вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку;
- запропонувати новий методологічний підхід щодо критеріального порівняльного аналізу особливостей реалізації державного управління, публічного адміністрування та державного регулювання сталого розвитку;
- розробити концептуальну модель державного регулювання регіональної політики сталого розвитку;
- сформулювати пропозиції органам влади щодо вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні.

Об’єкт дослідження – управління регіональною політикою сталого розвитку.

Предмет дослідження – публічне управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою реалізації дослідницької мети слугували загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, методи теоретичного узагальнення, порівняння та систематизації використано для вивчення теоретичних основ дослідження, розкриття змісту ключових понять, ідентифікації сутнісних характеристик та елементного складу механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку; абстрактно-логічний та прогностичний – для обґрунтування мети, завдань висновків дослідження, формулювання рекомендацій щодо обґрунтування пріоритетних напрямів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку; логічний – для уточнення й розширення понятійно-категоріального апарату за темою дослідження; метод функціонально-структурного аналізу дав змогу простежити причинно-наслідкову та історичну зумовленість виникнення проблеми здійснення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку; аналітичний – узагальнити останні наукові розробки провідних вітчизняних та зарубіжних учених щодо публічного управління регіональною політикою сталого розвитку; функціонально-діяльнісний підхід – розглянути

публічне управління регіональною політикою сталого розвитку як суспільне динамічне явище, яке постійно змінюється та еволюціонує; методи порівняльного аналізу та екстраполяції застосовано з метою зіставлення зарубіжного досвіду формування механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, оцінки можливості їх упровадження у вітчизняну державно-управлінську практику; дедукції, аналізу, синтезу, графічний та моделювання – для обґрунтування й визначення ролі та місця органів публічної влади в системі державного регулювання регіональної політики сталого розвитку, а також комунікації у системі забезпечення сталого розвитку; побудови структурно-логічних схем архітектури публічного управління сталим розвитком регіонів в Україні; алгоритмів розробки й реалізації, публічного управління сталим розвитком регіонів; запровадження в Україні кращих світових практик у цій сфері; системний та комплексний підходи – з метою забезпечення цілісності дослідження, а також розгляду публічного управління регіональної політики сталого розвитку як комплексу взаємопов'язаних підсистем з їх особливостями, внутрішніми та зовнішніми зв'язками.

Емпіричну базу дисертаційної роботи становили законодавчі і нормативно-правові акти, статистичні збірники та матеріали Державної служби статистики України, програми розвитку ООН, матеріали Фонду стійкого розвитку, публікації вітчизняних і зарубіжних учених за темою дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному розв'язанні важливої проблеми науки «Державне управління» – обґрунтуванні теоретико-методологічних засад публічного управління регіональною політикою сталого розвитку та розробленні практичних рекомендацій щодо запровадження новітніх підходів до її регулювання в сучасних умовах українського державотворення, які конкретизовано в таких положеннях:

уперше

– сформульовано новий науковий термін та обґрунтовано окремий науково-практичний напрям у галузі науки «Державне управління» – «державне регулювання сталого розвитку» («sustainable government administration») як цілеспрямований, системний, регулюючий та організуючий вплив міжнародних наддержавних (насамперед, ООН) і державних інституцій на людський цивілізаційний розвиток у цілому та населення кожної окремої країни (територіальні громади, громадян) з метою практичної реалізації усвідомленої об'єктивної потреби в сталому розвитку, а також особливий міжнародний та національний (регіональний) механізм реалізації владних повноважень щодо організації, регулювання та контролю діяльності, спрямованої на досягнення Глобальних цілей і одночасно особливий вид управлінської міждержавної (внутрішньодержавної) діяльності з метою реалізації глобальних домовленостей щодо сталого розвитку; визначено головний суб'єкт державного регулювання сталого розвитку, його об'єкти, ексклюзивні ознаки та методи реалізації;

– розроблено новий методологічний підхід щодо критеріального порівняльного аналізу особливостей реалізації державного управління (state governance of sustainable development), публічного адміністрування (public administration sustainable development) та державного регулювання (sustainable

government administration) сталого розвитку за такими визначальними критеріями, як: рівень реалізації, ідеологічні засади, нормативно-правове забезпечення, головний суб'єкт реалізації, матеріальні та нематеріальних ресурси, інституційні особливості, морально-психологічні засади та загальна характеристика людського потенціалу, який реалізує політику сталого розвитку;

- запропоновано концептуальну модель державного регулювання регіональної політики сталого розвитку України, в якій систематизовано теоретико-методологічні та нормативно-правові засади реалізації регіональної політики сталого розвитку на глобальному, національному та регіональному рівнях, виокремлено основні складові (збереження навколишнього середовища, економічний розвиток, соціальний прогрес) сталого розвитку регіону та проаналізовано принципи їх взаємодії, обґрунтовано й деталізовано стратегічні завдання сталого розвитку з урахуванням зовнішніх впливів, а також запропоновано шляхи його вдосконалення;

- побудовано та обґрунтовано структурно-логічну схему архітектури публічного управління сталим розвитком регіонів, на якій відображено збалансовану композиційну структуру взаємозв'язків інтегрованих компонентів, а також алгоритм, засадничі принципи, нормативно-правові акти й стандарти реалізації регіональних публічних механізмів, деталізовано інструменти публічного управління сталим розвитком регіонів та форми реалізації механізмів публічного управління в цій сфері;

- розроблено алгоритм запровадження в Україні кращих світових практик публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, в якому обґрунтовано стратегічну мету, визначено шляхи та принципи їх упровадження для забезпечення сталого розвитку регіону (кожної територіальної громади) завдяки ефективному управлінню соціально-економічним комплексом, раціональному використанню природних ресурсів, забезпеченню належних умов життєдіяльності, а також надійному захисту невід'ємних прав і свобод кожного місцевого мешканця нині та в майбутньому;

удосконалено

- теоретичні підходи щодо визначення феномену «публічне управління регіональною політикою сталого розвитку», який на сучасному етапі українського державотворення доцільно розглядати, як сукупність цілей, завдань, намірів і дій публічних (державних, регіональних, муніципальних) органів влади, а також інших суб'єктів господарювання, спрямованих на створення належних умов життєдіяльності з метою саморозвитку територій, досягнення певної просторової соціально-економічної та іншої рівноваги країни з урахуванням загальнонаціональних, регіональних, субрегіональних та локальних інтересів;

- практику розробки й здійснення критичного аналізу діяльності міжнародних (насамперед ООН), регіональних та державних інституцій на шляху досягнення глобальних Цілей сталого розвитку до 2030 р., критерії визначення найбільш гострих проблем, що потребують колективної уваги та особливих механізмів щодо їх вирішення, чи, принаймні, зменшення негативного впливу таких проблем на життєдіяльність світової спільноти, а також аргументацію

шляхом розширення її складових щодо необхідності запровадження нової парадигми державного регулювання процесу досягнення Глобальних цілей, яка покликана забезпечити прийняття таких стратегічних рішень, які б слугували загальносвітовим інтересам, а національні зусилля підкріплювалися б ефективним міжнародним співробітництвом на засадах дипломатії та запобігання кризам;

- концептуальні засади та практику розробки і поетапного запровадження в Україні універсальної комплексної агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку, яка базується на використанні загальнодоступних міжнародних індексів (критеріїв) оцінки різних сфер людської життєдіяльності, відповідає сучасним демократичним принципам міжнародної співпраці, спирається на новітній загальнодоступний інструментарій, не потребує додаткових фінансових витрат і може бути реалізованою в найкоротший термін;

- теоретико-методологічні підходи до розробки і вдосконалення механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку за такими основними напрямками, як: організаційно-правове забезпечення (інституціалізація, перерозподіл повноважень), ефективне фінансування (децентралізація видатків і доходів); розвиток стійкої та інклюзивної місцевої економіки; більш оптимальне використання наявних та пошук нових ресурсів, інформаційно-комунікативний супровід, а також об'єднання наукового потенціалу, технологій та інновацій на засадах цифрової трансформації;

- розуміння ролі, місця, сфер відповідальності та функцій органів місцевої влади щодо реалізації регіональної політики сталого розвитку, запобігання наявним та ймовірним загрозам життєдіяльності територіальних громад, налагодження такої організації процесу управління, яка б сприяла цілеспрямованому впливу на умови і чинники, що забезпечують економічну соціалізацію регіонів за рахунок перерозподілу ресурсів і створення виробничо-технічної та інноваційної основи їх соціально орієнтованого розвитку;

набули подальшого розвитку:

- науковий аналіз концепцій сталого розвитку, зокрема таких, як: еколого-, економіко- та соціоцентрична; систематизація наукових підходів до дослідження проблематики публічного управління регіональною політикою сталого розвитку: регулятивно-дерегулятивний, економіко-спрямований, енергоспрямований, соціально спрямований, організаційно-суб'єктний, інноваційний (динамічний), системний, територіально-регіональний тощо;

- дослідження онтології та взаємозв'язку базових категорій феномену регіональної політики сталого розвитку; уточнення цілей регіональної політики сталого розвитку за такими сферами життєдіяльності, як соціум, екологія та економіка; конкретизація завдань, зокрема перехід на використання екологічних природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій, раціональне природокористування, регулювання демографічної ситуації в регіонах, забезпечення соціальної справедливості, створення гідних умов життєдіяльності та соціального благополуччя кожної родини;

- історична етапізація виникнення та розвитку концептуальних основ сталого розвитку, яку можна умовно поділити на три основних етапи:

I. Початковий етап (1968–1972 рр.) – виникнення й теоретичне обґрунтування засад концепції сталого розвитку як наслідок активної екологізації науки, проблем перенаселення, надвиробництва, природної та техногенної катастрофи; II. Політичний етап (1972– 1992 рр.) – популяризація концепції, інституційний розвиток, розробка й запровадження практичних механізмів реалізації принципів сталого розвитку на глобальному, регіональному та національному рівнях; III. Етап суспільно-політичних та соціально-економічних перетворень (із 1992 р. – по цей час) – затвердження стратегії сталого розвитку країнами-учасницями ООН, проголошення глобальних 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р., забезпечення науково-експертного супроводу, розвиток механізмів міжурядової взаємодії та міжнародного співробітництва у сфері сталого розвитку;

– вивчення й узагальнення світового досвіду формування, реалізації та вдосконалення політики сталого розвитку, а також пропозицій щодо можливості його запровадження в Україні, зокрема: визначення головного (єдиного) центру, відповідального в країні за реалізацію політики сталого розвитку; законодавче закріплення стратегічних пріоритетів сталого розвитку; забезпечення наскрізного фінансування; розвиток екологічної освіти тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані теоретичні положення, висновки і практичні рекомендації можуть бути використані науковцями та зацікавленими фахівцями-практиками в галузі науки «Державне управління», органами державної влади та місцевого самоврядування, представниками територіальних громад і громадських організацій, які опікуються проблемами публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, а також на практиці забезпечують удосконалення державної регіональної політики щодо реалізації Цілей сталого розвитку.

Основні теоретичні положення, сформульовані висновки та рекомендації дисертаційного дослідження використано:

– Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування при вдосконаленні нормативно-правових актів України під час формування новітніх підходів до реалізації координаційного механізму досягнення Цілей сталого розвитку на засадах інклюзії, що зумовлюють розробку і запровадження агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку держави, а також визначення методики її регулювання (довідка про впровадження від 02 березня 2021 року № 04-23/14-2021/73512);

– Державною екологічною інспекцією України під час підготовки пропозицій до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року”» в частині імплементації європейських стандартів та посилення екологічного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства і досягнення Цілей сталого розвитку в Україні (довідка про впровадження від 25 лютого 2021 року № 1799/6, 1/7-21);

– Департаментом агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної адміністрації в процесі розробки пропозицій

щодо використання новітніх підходів до формування політики сталого розвитку регіонів при підготовці Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року (довідка про впровадження від 25 червня 2020 року № 4261/30/2-16);

– Департаментом економіки та цифровізації Київської обласної державної адміністрації в процесі стратегічного планування регіонального розвитку, зокрема надання рекомендацій щодо Плану заходів із реалізації у 2021–2023 рр. Стратегії розвитку Київської області на 2021–2027 рр., що передбачає сталий розвиток територій населених пунктів і громад шляхом переходу до еколого-орієнтованої економіки із урахуванням екологізації виробничих циклів і відновлення навколишнього середовища до рівня потенційної допустимості, досягнення зрівноваженого, збалансованого соціоеколого-економічного функціонування регіону (довідка про впровадження від 19 березня 2021 року № 230/24/01/2021);

– Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» в процесі підготовки проєкту «Стратегії з питань екологічної збалансованості розвитку територіальних громад Асоціації міст України на період до 2030 року», зокрема теоретико-методологічного обґрунтування засадничих принципів та практичних шляхів реалізації новітніх підходів щодо державної політики регулювання процесів суспільно-економічних змін, спрямованих на розробку й запровадження агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку територій України в контексті геополітичних реалій (довідка про впровадження від 18 вересня 2020 року № 3-58/1);

– Державним закладом післядипломної освіти «Академія фінансового моніторингу» Державної служби фінансового моніторингу України під час проведення занять у системі підвищення кваліфікації фахівців у сфері публічного управління з питань формування державної політики щодо забезпечення економічної та соціальної стабільності розвитку держави на засадах сталого розвитку і розробки навчальних програм (довідка про впровадження від 07 квітня 2020 року № 11-43/45);

– School of Environmental Science, University of Indonesia. Participation in the 1st International Symposium of Earth, Energy, Environmental Science and Sustainable Development on 28th and 30th September 2020 as a speaker with presenting the research entitled «Critical Analysis of the Achievements of the Global Millennium Development Goals and New Approaches to Sustainable Development Management» with Manuscript ID SDG-G17-50 (Certificate as a Presenter, October 1, 2020).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції належать особисто авторові дисертації. У працях, виданих у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає: в публікаціях, що проіндексовані в базі даних SCOPUS: [6] – у визначенні прогнозних змін основних показників економічного, соціального та екологічного розвитку людства та наданні пропозицій щодо вдосконалення систем міждержавних комунікацій для вирішення проблем сталого розвитку; [7] – у здійсненні критичного аналізу досягнень 17 Глобальних цілей та визначенні нових підходів до управління сталим розвитком; [8] – в обґрунтуванні засадничих принципів та практичних шляхів реалізації новітніх підходів щодо

конституційно-правового забезпечення соціально-гуманітарних трансформацій в Україні в контексті світових тенденцій сталого розвитку; у публікаціях, що проіндексовані у базі даних Web of Science Core Collection: [9] – у запропонованому авторському алгоритмі розробки й запровадження глобальної агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку в Україні та його поетапної деталізації; в матеріалах міжнародної наукової конференції [32] – в теоретико-методологічному обґрунтуванні корелятивного зв'язку між понятійно-категоріальним апаратом науки «Державне управління».

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, висновки, рекомендації, отримані в дисертації, оприлюднені на наукових та науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних, всеукраїнських та за міжнародною участю: «Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика» (Запоріжжя, 2020); «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (Київ, 2020); «Dynamics of the development of world science» (Ванкувер, Канада, 2020); «Perspectives of world science and education» (Осака, Японія, 2020); «Розвиток публічного управління в Україні» (Львів, 2020); «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI столітті» (Київ, 2020); «Інноваційний розвиток і підвищення рівня спроможності об'єднаних територіальних громад» (Дніпро, 2019); «Міське самоврядування – основа сталого розвитку України» (Київ, 2014); «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи» (Херсон, 2013).

Публікації. Основні положення та наукові результати дослідження викладено в 38 наукових працях, зокрема у двох одноосібних монографіях, трьох колективних монографіях, у 17 статтях, що входять до переліку фахових видань з державного управління, семи статтях у зарубіжних наукових виданнях, 3 з яких у виданнях, що проіндексовані в базі даних SCOPUS та одна – у виданні, що проіндексовано у базі даних Web of Science Core Collection. Крім того, серед публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації, 9 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 464 сторінку, з них 402 сторінки основного тексту. Робота містить 11 таблиць, 16 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел налічує 427 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, розкрито ступінь її наукової розробленості, вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет дослідження, охарактеризовано його методи, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про їх апробацію, публікації, які підтверджують результати дослідження, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методологічні основи публічного управління регіональною політикою сталого розвитку: сутність наукової*

розробки проблеми» – розкрито стан дослідженості проблематики дисертації, генезу, а також онтологію та взаємозв'язок базових категорій феномену регіональної політики сталого розвитку.

Проведено комплексний системний аналіз наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних учених у галузі регіональної політики сталого розвитку. Зроблено висновок, що, незважаючи на їх досить велику загальну кількість, вітчизняній науці «Державне управління» все ще бракує спеціальних досліджень, присвячених обґрунтуванню теоретичних засад публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, а також конкретних практичних рекомендацій щодо запровадження новітніх підходів до регулювання в цій сфері в сучасних умовах українського державотворення.

Визначено, що розвиток теорії та методології управління сталим розвитком в Україні потребує якісної систематизації та суттєвої активізації, оскільки існуючі наукові праці із зазначеної проблематики свідчать про наявність різних, подекуди протилежних підходів до визначення пріоритетів і практичних механізмів реалізації суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-духовного розвитку нашої держави.

У розділі завдяки проведенню комплексного дослідження стану наукової розробленості проблематики дисертаційної роботи розкрито змістове наповнення понятійно-категоріального апарату та конкретизовано основні існуючі концепції (теорії) сталого розвитку. При цьому основну увагу було приділено аналізу таких концепцій, як: еколого-, економіко- та соціоцентрична. Систематизовано наукові підходи щодо дослідження проблематики публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, зокрема: регулятивно-дерегулятивний, економіко-спрямований, енергоспрямований, соціально-спрямований, організаційно-суб'єктний, інноваційний (динамічний), системний і територіально-регіональний.

Удосконалено теоретичні підходи щодо визначення феномену «публічне управління регіональною політикою сталого розвитку», який на сьогодні варто розглядати як сукупність цілей, завдань, намірів і дій публічних (державних, регіональних, муніципальних) органів влади, а також інших суб'єктів господарювання, спрямованих на створення належних умов життєдіяльності з метою саморозвитку територій, досягнення певної просторової соціально-економічної та іншої рівноваги країни з урахуванням загальнонаціональних, власне регіональних, субрегіональних та локальних інтересів. Крім того, в роботі набули подальшого розвитку дослідження онтології та взаємозв'язку базових категорій феномену регіональної політики сталого розвитку. Уточнено цілі регіональної політики сталого розвитку за такими сферами життєдіяльності, як соціум, екологія та економіка.

Представлено результати дослідження сутності та інституційних особливостей публічного управління сталим розвитком регіонів у вигляді авторської структурно-логічної схеми архітекτονіки публічного управління сталим розвитком регіонів (рис. 1) на якій, зокрема, відображено збалансовану композиційну структуру взаємозв'язків інтегрованих компонентів публічного управління, а також алгоритм, засадничі принципи, нормативно-правову базу й

стандарти реалізації регіональних публічних механізмів. На схемі також наведено деталізовані інструменти публічного управління сталим розвитком регіонів (стратегічне прогнозування, середньо- та довгострокове планування, загальнодержавні програми, регіональні і локальні програми) та форми реалізації механізмів публічного управління (організаційно-правові, інституціональні, адміністративні).

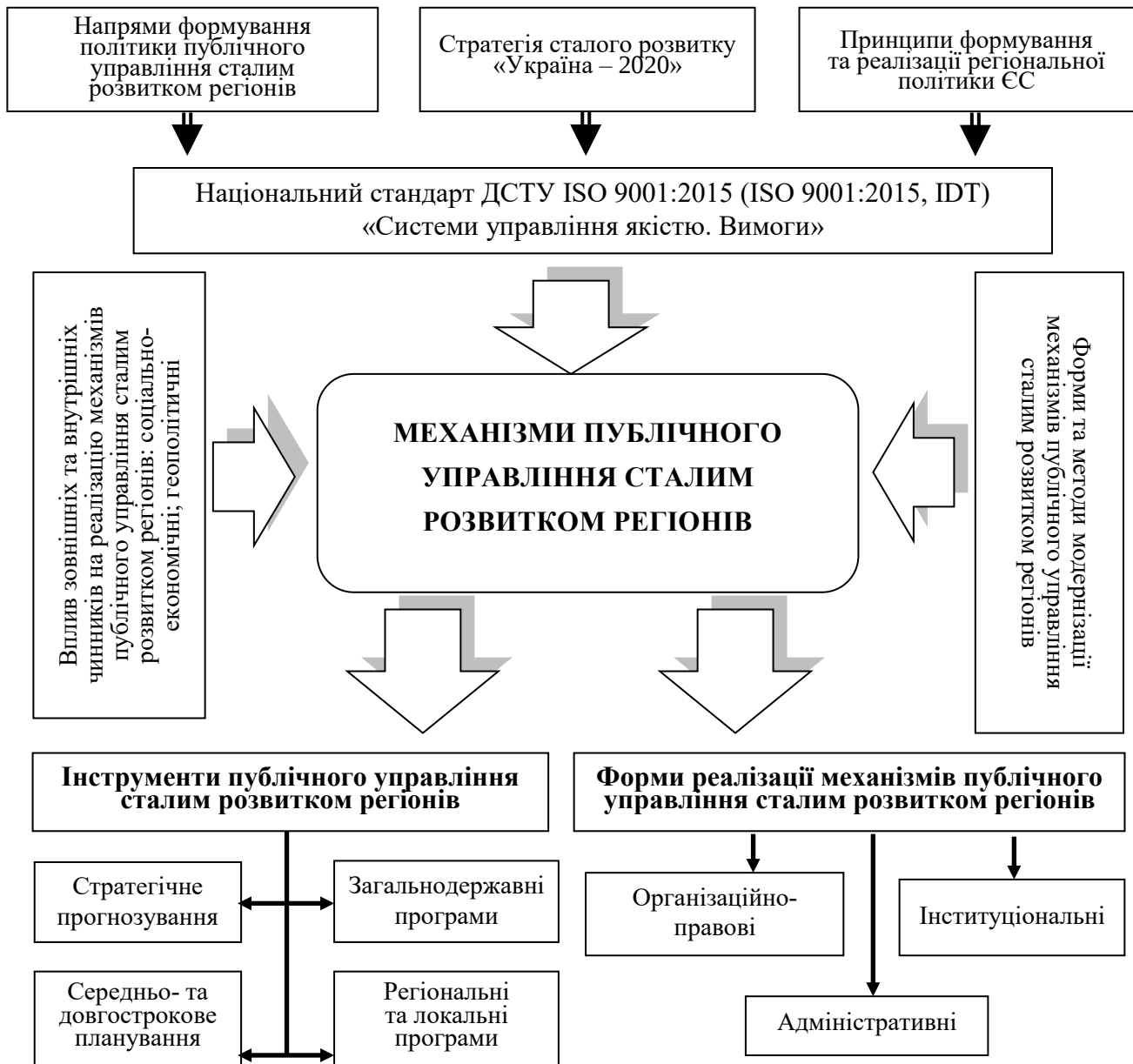

Рис. 1. Структурно-логічна схема архітектури публічного управління сталим розвитком регіонів

При цьому узагальнений концепт системи публічного управління сталим розвитком регіонів полягає в тому, що органи публічного управління різних рівнів, громадянське суспільство, окремі суб'єкти (об'єднані територіальні громади (ОТГ), громадські організації, окремі особи) справляють цілеспрямований комплексний вплив на екологічну, економічну і соціальну складові людського буття з метою досягнення позитивних змін у власній

життєдіяльності нині та в майбутньому за умов мінімізації втрат, спричинених реалізацією наявних та ймовірних ризиків, пов'язаних із дією природних, техногенних, суспільно-політичних, етнічно-культурних та інших об'єктивних та суб'єктивних чинників. Такий цілеспрямований комплексний вплив має, зокрема, включати: організаційні зміни для визначення центрів відповідальності прийняття рішень, виявлення ознак реалізації ризиків та недопущення появи відповідних втрат, а також раціональний розподіл природних ресурсів та вироблених матеріальних благ.

У **другому розділі** – *«Новий наратив до публічного управління сталим розвитком»* – визначено засадничі основи публічного управління сталим розвитком в історичному аспекті, проведено критичний аналіз досягнення 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р., розроблено й запропоновано для використання агреговану систему оцінки стану сталого розвитку в Україні.

Проведено історичну етапізацію виникнення та розвитку концептуальних засад і практичних механізмів запровадження сталого розвитку на глобальному рівні, яку умовно можна поділити на три основних етапи: I. Початковий етап (1968–1972 рр.) – виникнення й теоретичне обґрунтування концептуальних засад сталого розвитку. Екологізація науки як реакція на необхідність оперативного розв'язання глобальних проблем ХХ ст. (кліматичні зміни, перенаселення, надвиробництво, недоїдання, природні та техногенні катастрофи тощо); II. Політичний етап (1972–1992 рр.) – популяризація концепції сталого розвитку, інституційний розвиток, розробка й запровадження практичних механізмів реалізації принципів сталого розвитку на глобальному, регіональному та національному рівнях; III. Етап суспільно-політичних та соціально-економічних перетворень (із 1992 р. – по цей час) – затвердження стратегії сталого розвитку країнами-учасницями ООН, проголошення 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р., розбудова фахового науково-експертного супроводу, розвиток механізмів міжурядової взаємодії, міжнародне співробітництво.

Проаналізовано та систематизовано основні практичні заходи щодо реалізації концепції сталого розвитку на світовому рівні: на I етапі – оприлюднення Римським клубом методики аналізу глобальної кризи та актуальних соціально-економічних проблем, що стоять перед людством (1968 р.), розробка перших глобальних моделей, що імітують світові процеси, їх удосконалення (1970–1972 рр.), на II етапі – проведення Стокгольмської конференції (1972 р.), прийняття Концепції «органічного зростання» (1974 р.), формулювання визначення поняття «сталий розвиток» (1987 р.), на III етапі – затвердження Комісії ООН зі сталого розвитку (1993 р.), Програми дій ООН із захисту основних свобод (конференція у Відні, 1993 р.), Програми дій ООН з народонаселення (конференція у Каїрі, 1994 р.), проведення Конференції ООН із соціального розвитку (Копенгаген, 1995 р.), затвердження Берлінського мандата (започаткування протидії викидам вуглецю, 1995 р.), ухвалення Кіотського протоколу (скорочення викидів парникових газів, 1997 р.), укладання «Глобального договору» (Всесвітній економічний форум, 1999 р.), розробка «Йоханнесбурзького плану» (2002 р.), прийняття 17 Цілей сталого

розвитку (70-та сесія Генеральної Асамблеї ООН, 2015 р.).

Проведено критичний аналіз досягнень людства на шляху реалізації Цілей сталого розвитку, які було проголошено «Порядком денним на період до 2030 р.» («The 2030 Agenda») як основоположною стратегією забезпечення загального добробуту на квітучій планеті. Зроблено висновок, що, незважаючи на певний прогрес за ключовими напрямками та позитивні зрушення в окремих сферах життєдіяльності, досягти докорінного перелому в повсюдному запровадженні сталого розвитку не вдалося. Існуючі системи публічного управління на глобальному та регіональному рівнях не відповідають сучасним цілям та умовам суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку не лише в слабкорозвинених, а й, насамперед, у високорозвинених країнах світу і неспроможні забезпечити ефективний сталий розвиток. З'ясовано, що систематично порушується один з основних принципів сталого розвитку – раціональне використання матеріальних і нематеріальних ресурсів.

У розділі актуалізовано теоретичні підходи до розробки методики оцінки та практичної реалізації критичного аналізу діяльності глобальних міжнародних (насамперед ООН), регіональних та державних інституцій на шляху досягнення 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р. Уточнено критерії визначення найбільш гострих проблем, що потребують колективної уваги та особливих механізмів щодо їх вирішення, чи, принаймні, зменшення негативного впливу таких проблем на життєдіяльність світової спільноти. Розширено аргументацію щодо необхідності запровадження нової парадигми державного регулювання процесу досягнення Глобальних цілей, яка покликана забезпечити прийняття таких стратегічних рішень, які б слугували загальносвітовим інтересам, а національні зусилля підкріплювалися б ефективним міжнародним співробітництвом на засадах дипломатії та запобіганням кризам.

Обґрунтовано концептуальні засади та підготовлено пропозиції щодо поетапного запровадження в Україні універсальної комплексної агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку, яка базується на використанні загальнодоступних міжнародних індексів (критеріїв) оцінки різних сфер людської життєдіяльності, відповідає сучасним демократичним принципам міжнародної співпраці, спирається на новітній загальнодоступний інструментарій, не потребує додаткових фінансових витрат і може бути реалізована в найкоротший термін.

На сьогодні у світі не існує універсальних методик, які б дали змогу провести об'єктивний порівняльний аналіз місця (визначення рейтингу) України серед інших країн світу в контексті реалізації власних національних інтересів та забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері сталого розвитку. Існуючий досвід розробки в Україні власних (ексклюзивних) методик оцінки стану сталого розвитку показує, що цей процес, незважаючи на десятилітню історію, поки що не має більш-менш логічного завершення, а отже, практичного впровадження. При цьому основними вадами виступають відсутність єдиного підходу до оцінки стану сталого розвитку, суб'єктивність критеріїв оцінки, брак інструментарію та фінансового забезпечення проведення постійного моніторингу.

У **третьому розділі** – *«Світовий досвід публічного управління регіональною політикою сталого розвитку»* – розкрито особливості публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в країнах Європейського Союзу (ЄС), США та Канаді, а також узагальнено підходи щодо публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в інших країнах світу.

Узагальнено світовий, насамперед європейський, досвід публічного управління регіональною політикою сталого розвитку. Виокремлено чотири групи країн за показниками їх здатності на практиці реалізовувати принципи сталого розвитку (інституційне забезпечення, ефективність взаємодії всіх гілок влади та рівнів управління, фінансове забезпечення, інформаційно-освітній супровід тощо): 1-ша група країн – Швеція, Велика Британія, Нідерланди; 2-га група – Данія, Фінляндія, Норвегія, Ісландія; 3-тя група – Австрія, Німеччина; 4-та група – Іспанія, Італія, Ірландія, Франція.

Доведено, що найбільш поширеними напрямками сталого розвитку в країнах ЄС є: контроль за збереженням природного середовища; підтримка біологічного розмаїття, вдосконалення екологічної політики (контроль за відходами та викидами, скорочення обсягів парникових газів, вуглецю); впровадження стандартів чистоти водних, повітряних, земельних ресурсів та їх захист від антропогенного навантаження; мінімізація наслідків специфічних національних проблем (старіння населення, підвищення активного довголіття та працездатності пенсіонерів, зниження рівня захворюваності тощо).

Зроблено висновок, що в усіх високорозвинених країнах (США, Японія, країни-члени ЄС): досить успішно реалізуються національні політики у сфері сталого розвитку, які спрямовані на вирішення найбільш актуальних питань життєдіяльності населення (підвищення якості життя громадян, установлення суспільної злагоди, забезпечення екологічної стійкості); досягнуто відчутного прогресу щодо виконання 17 Цілей сталого розвитку (розширено права і можливості жінок, знижено дитячу смертність, збільшено частку земельних площ, укритих лісом, зменшено викиди двоокису вуглецю) (крім Японії). Але при цьому відсутній прогрес щодо досягнення повної (продуктивної) зайнятості та гідної оплати праці для всіх у США, Японії, Великій Британії, Данії, Італії, Швеції; існують серйозні проблеми стосовно боротьби з вірусними пандеміями (ВІЛ/СНІД, туберкульоз, кір, COVID-19) в усіх країнах світу; прослідковується різноспрямованість національного державного фінансування базових секторів сталого розвитку у США, Японії та країнах ЄС (збільшення всіма країнами державних видатків на сектор соціального захисту та охорони здоров'я; зменшення США видатків на сектор сільського господарства, США та Японією – на сектор охорони навколишнього середовища; Японією та ЄС – на сектор освіти).

Підготовлено пропозиції щодо можливості запровадження в Україні зарубіжного досвіду публічного управління регіональним сталим розвитком, зокрема: щодо визначення головного (єдиного) центру, відповідального в країні за реалізацію політики сталого розвитку; законодавчого закріплення стратегічних пріоритетів сталого розвитку в Конституції та законах України; забезпечення наскрізного фінансування найбільш визначальних секторів життєдіяльності українського суспільства; розвитку екологічної освіти та культури тощо.

У **четвертому розділі** – *«Сучасний стан та тенденції розвитку механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні»* – досліджено організаційно-правовий та фінансово-економічний механізми і програми підтримки публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, а також інформаційно-комунікативну складову публічного управління у цій сфері.

Проаналізовано нинішній стан, тенденції розвитку, а також сучасні механізми публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні. Зроблено висновок, що на сьогодні правове регулювання у сфері сталого розвитку в Україні здійснюється здебільшого не на підставі законів України, а на основі нормативних документів (укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України (КМУ), накази й листи центральних органів виконавчої влади). Вітчизняна нормативно-правова база, що регулює питання, які пов'язані з реалізацією політики сталого розвитку, потребує суттєвого вдосконалення, особливо щодо підтримки ресурсоефективного та більш чистого виробництва, економічної ефективності для вітчизняного виробника, соціальної справедливості та екологічної безпеки, а також у комунікативно-освітній сфері.

Обґрунтовано та запропоновано для використання теоретико-методологічні підходи щодо розробки і вдосконалення механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку за такими основними напрямками, як: організаційно-правове забезпечення (інституціоналізація, перерозподіл повноважень), ефективне фінансування (децентралізація видатків і доходів); розвиток стійкої та інклюзивної місцевої економіки; більш оптимальне використання наявних та пошук нових ресурсів, інформаційно-комунікативний супровід, а також об'єднання наукового потенціалу, технологій та інновацій на засадах цифрової трансформації. Актуалізовано сучасні механізми реалізації публічного управління регіональною політикою сталого розвитку: державно-регулюючі, правові, фінансові, економіко-виробничі, соціально-економічні, соціально-світоглядні та екологічні, в основу реалізації яких покладено принцип забезпечення багаторівневої системи, кожен з рівнів якої має свою специфіку та вирішує власні комплекси завдань.

У **п'ятому розділі** – *«Пріоритетні напрями вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні»* – окреслено роль та місце органів місцевої влади в розбудові публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, а також новітні підходи і механізми запровадження в Україні кращих світових практик.

Поглиблено розуміння ролі, місця, сфер відповідальності та функцій органів місцевої влади щодо реалізації регіональної політики сталого розвитку. Запропоновано послідовність реалізації органами місцевої влади власних повноважень у сфері сталого розвитку.

Визначено пріоритетні напрями вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку. Запропоновано алгоритм запровадження в Україні кращих світових практик публічного управління регіональною політикою сталого розвитку (рис. 2). Обґрунтовано стратегічну мету, визначено принципи адаптації, а також практичні шляхи запровадження в Україні

кращих світових практик публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, зокрема: комплексне дослідження природно-ресурсного потенціалу регіону; об'єктивна оцінка «людського капіталу»; формування відповідної громадської думки та іміджу регіону (громад); інвестиційна політика; моніторинг результатів запровадження внесених коректив.

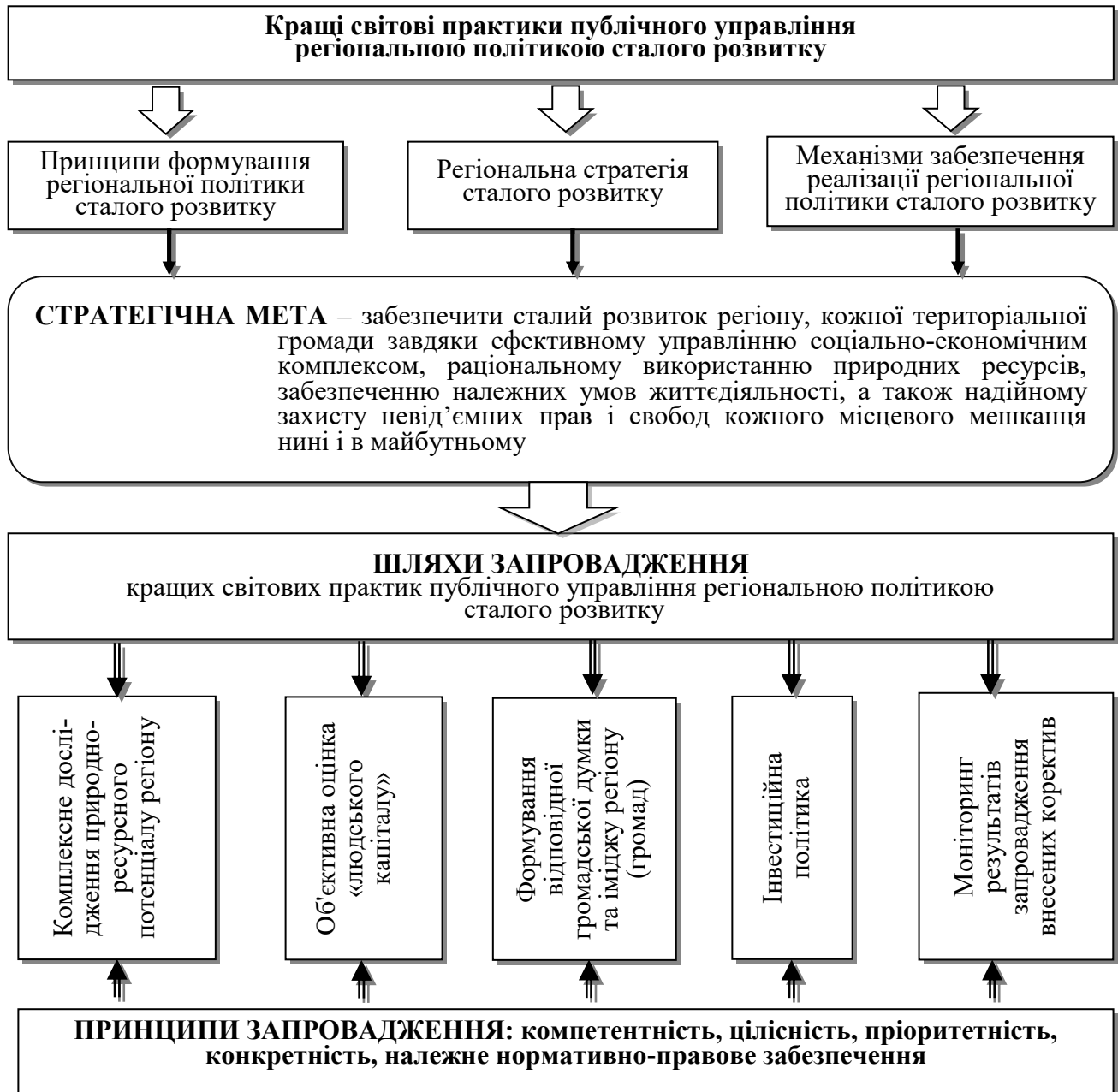

Рис. 2. Алгоритм запровадження в Україні кращих світових практик публічного управління регіональною політикою сталого розвитку (розроблено автором)

Запропоновано новий методологічний підхід щодо критеріального порівняльного аналізу особливостей реалізації державного управління (state governance of sustainable development), публічного адміністрування (public administration sustainable development) та державного регулювання (sustainable government administration) сталого розвитку (див. табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльний аналіз принципів відмінностей державного регулювання сталого розвитку від державного управління та публічного адміністрування (розроблено автором).

КРИТЕРІЇ	Державне управління сталим розвитком	Публічне адміністрування сталого розвитку	Державне регулювання сталого розвитку
1	2	3	4
<i>Рівень реалізації</i>	Державний, місцевий		Глобальний, державний, місцевий
<i>Ідеологічні засади</i>	Сталий розвиток як одна зі складових державницької ідеології	Деполітизація, верховенство законів «вільного ринку»	Глобальні Цілі сталого розвитку з прив'язкою до національної та регіональної специфіки розвитку
<i>Нормативно-правове забезпечення</i>	Національне законодавство		Міжнародне право, міждержавні домовленості (угоди, конвенції тощо), національне законодавство
<i>Головний суб'єкт реалізації</i>	Вирішальна роль держави, повністю бюджетне фінансування	Провідна роль приватного капіталу, децентралізація, горизонтальна система управління, проєктний менеджмент	Вирішальна роль міжнародних домовленостей щодо принципів, напрямів та механізмів сталого розвитку на глобальному рівні, їх імплементація в національних законодавствах
<i>Матеріальні та нематеріальні ресурси</i>	Основні матеріальні ресурси перебувають у державній власності, відсутність конкуренції, планова економіка, високий рівень стандартизації	Приватизація, комерціалізація, конкурентне середовище в усіх сферах життєдіяльності з метою отримання прибутку	Ефективне використання об'єднаних потенціалів державного і приватного секторів економіки з метою досягнень Цілей сталого розвитку
<i>Інституційні особливості</i>	Чітка вертикальна ієрархія, централізоване прийняття рішень, жорсткий контроль згори, формалізм	Регуляторна роль державних органів, існування системи незалежних (напів-автономних) агентств, прозорість діяльності, громадський контроль	Обов'язковість виконання усіма країнами-учасницями міжнародних домовленостей щодо сталого розвитку, незалежний міжнародний моніторинг та аудит
<i>Морально-психологічні засади</i>	Конформізм, відсутність ініціативи, ригідність, об'єктивна нездатність до якісних змін, несприйняття ризику та нових ідей	Комерційна ініціатива, орієнтування на споживача, оцінка ефективності діяльності та кінцевого результату через прибуток, розгалужена фінансова звітність	Пошук нових можливостей для досягнення Цілей сталого розвитку, підпорядкування комерційних інтересів завданням збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, розвитку людського потенціалу тощо
<i>«Людський фактор»</i>	Низька кваліфікація працівників, недостатня якість послуг, відсутність стимулів для вдосконалення, намагання за будь-яких обставин зберігати «status quo»	Мобільність та готовність до змін, зацікавленість працівників у кінцевому комерційному результаті, розгалужена система стимулювання та заохочення бізнесової активності, постійне підвищення якості та вартості послуг	Постійний професійний науково-експертний та прогностично-аналітичний супровід. Моніторинг та корекція глобальних, національних і регіональних програм (планів) сталого розвитку. Інституційна та нормативно-правова модернізація процесу забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку

Сформульовано новий науковий термін та обґрунтовано окремий науково-практичний напрям у галузі науки «Державне управління» – «державне регулювання сталого розвитку», визначено його ексклюзивні ознаки, які відрізняють його від державного управління і публічного адміністрування. Охарактеризовано методи реалізації державного регулювання досягнення Цілей сталого розвитку на глобальному, національному та регіональному рівнях.

Розроблено концептуальну модель державного регулювання регіональної політики сталого розвитку України, в якій систематизовано теоретико-методологічні та нормативно-правові засади реалізації регіональної політики сталого розвитку на глобальному, національному та регіональному рівнях, виокремлено основні складові сталого розвитку регіону та проаналізовано принципи їх взаємодії (рис. 3). Обґрунтовано й деталізовано стратегічні завдання регіонального сталого розвитку з урахуванням зовнішніх чинників впливу, а також запропоновано шляхи його вдосконалення.

Проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що державне регулювання регіональної політики сталого розвитку має формуватися та реалізовуватися за такими основними принципами, як: стратегічне управління людським потенціалом, соціальні інвестиції – інвестування в розвиток людського капіталу, поліпшення якості професійної підготовки, набуття відповідних навичок та вмінь, безперервне навчання, розвиток інтелектуальних, творчих і підприємницьких здібностей, підвищення компетенцій; покращання якості виробничого процесу через його інтелектуалізацію, гідну оплату праці, створення сприятливих виробничих умов, формування організаційної культури праці, створення можливостей для професійного зростання; інтелектуальне регулювання трудових відносин через підвищення рівня професійної компетентності спеціалістів у сфері управління людськими ресурсами, які здатні виконувати складні аналітичні, управлінські, соціальні та освітні функції.

Установлено, що стратегічними цілями державного регулювання регіональної політики сталого розвитку на підставі врахування особливостей функціонування місцевої господарської системи (географічних, природно-кліматичних, соціально-економічних, соціокультурних та інших відмінностей) є підвищення економічної самостійності, екологічної безпеки та якості життя населення регіону як у цілому, так і кожної окремої громади й особистості. Для досягнення стратегічних цілей рекомендується використовувати систему середньо- та довгострокових тактичних завдань регіонального сталого розвитку.

Зроблено акцент на тому, що практичні механізми реалізації державного регулювання регіональної політики сталого розвитку мають змінюватися відповідно до суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в державі на конкретному етапі державотворення, відповідати характеру взаємовідносин між центральною владою і регіонами, а також залежно від зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної ситуації. У процесі державного регулювання регіональної політики сталого розвитку вкрай необхідним є проведення фахового моніторингу, зокрема за такими показниками, як: конкурентоспроможність, інновації, комфортність проживання населення, а також постійне відслідковування результатів впливу людської життєдіяльності на природне середовище регіону.

Крім того, в розділі сформульовано пропозиції органам влади всіх рівнів щодо вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні та конкретизовано завдання за сферами людської життєдіяльності.

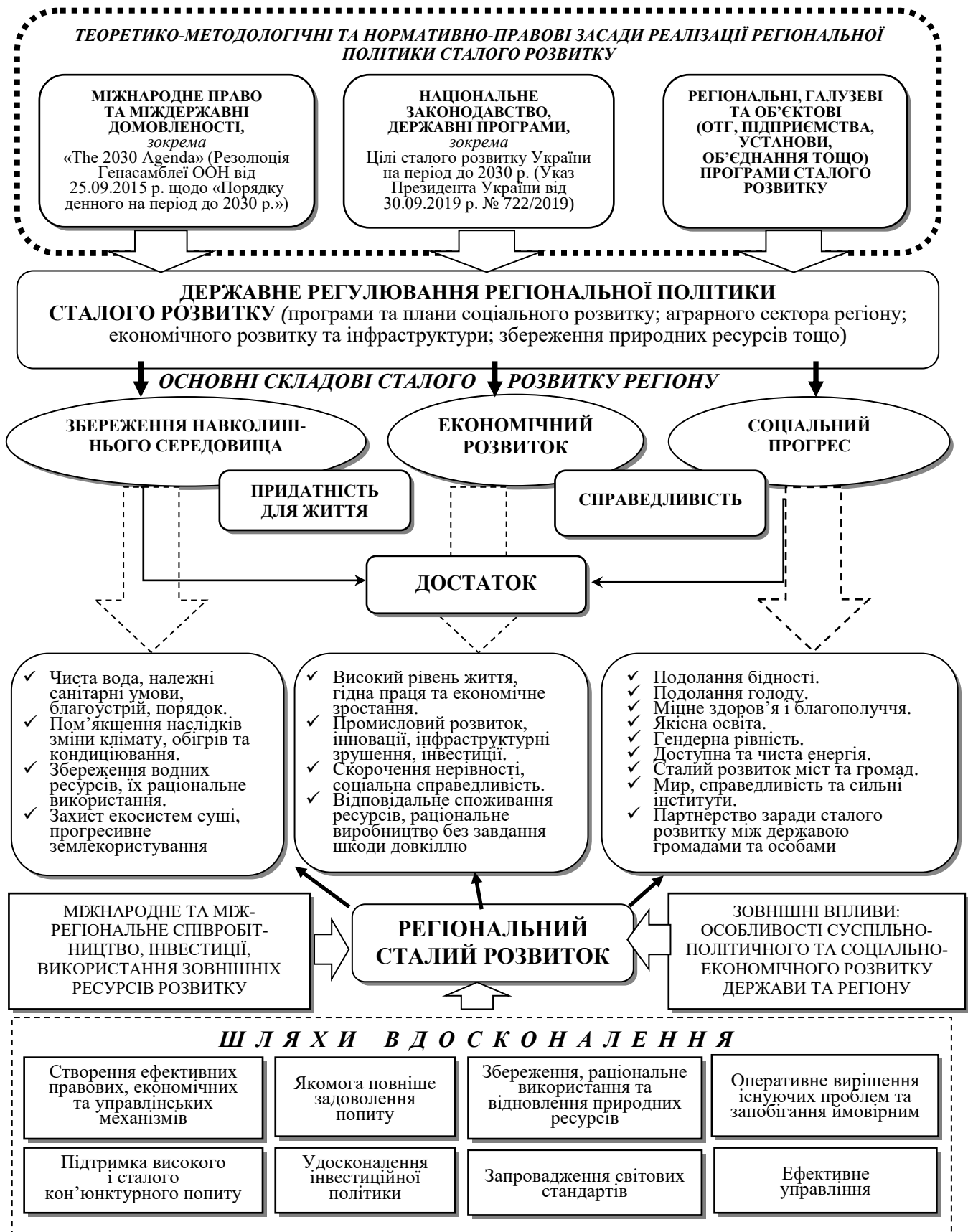

Рис. 3. Концептуальна модель державного регулювання регіональної політики сталого розвитку України (розроблено автором)

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено розв'язання актуальної проблеми в галузі науки «Державне управління», що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад публічного управління регіональною політикою сталого розвитку та розробленні практичних рекомендацій щодо запровадження новітніх підходів до її регулювання в сучасних умовах українського державотворення. Отримані результати дають підстави сформулювати низку висновків та рекомендацій, що мають теоретичний, методологічний і науково-прикладний характер.

1. Комплексний системний аналіз наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних учених у галузі регіональної політики сталого розвитку дав змогу дійти висновку, що, незважаючи на їх досить велику загальну кількість, вітчизняній науці «Державне управління» все ще бракує спеціальних досліджень, присвячених обґрунтуванню теоретичних засад публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, а також конкретних практичних рекомендацій щодо запровадження новітніх підходів до державного (публічного) регулювання у цій сфері в сучасних умовах українського державотворення. У процесі дослідження визначено, що розвиток теорії та методології управління сталим розвитком в Україні потребує якісної систематизації та суттєвої активізації, оскільки існуючі наукові праці із зазначеної проблематики свідчать про наявність різних, подекуди протилежних підходів щодо визначення пріоритетів і практичних механізмів реалізації суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-духовного розвитку нашої держави.

Дослідження стану наукової розробленості проблематики дисертаційної роботи дав змогу розкрити змістове наповнення понятійно-категоріального апарату та конкретизувати основні існуючі концепції (теорії) сталого розвитку, такі, як: еколого-, економіко- та соціоцентрична, а також систематизувати наукові підходи до дослідження проблематики публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, зокрема: регулятивно-дерегулятивний, економіко-спрямований, енергоспрямований, соціально спрямований, організаційно-суб'єктний, інноваційний (динамічний), системний і територіально-регіональний.

Удосконалено теоретичні підходи щодо визначення феномену «публічне управління регіональною політикою сталого розвитку», який на сьогодні варто розглядати, як сукупність цілей, завдань, намірів і дій публічних (державних, регіональних, муніципальних) органів влади, а також інших суб'єктів господарювання, спрямованих на створення належних умов життєдіяльності з метою саморозвитку територій, досягнення певної просторової соціально-економічної та іншої рівноваги країни з урахуванням загальнонаціональних, власне регіональних, субрегіональних та локальних інтересів. Крім того, досліджено онтологію та взаємозв'язок базових категорій феномену регіональної політики сталого розвитку. Уточнено цілі регіональної політики

сталого розвитку за такими сферами життєдіяльності, як соціум, екологія та економіка.

2. Досліджено сутність та інституційні особливості публічного управління сталим розвитком регіонів, результатом якого стало обґрунтування й представлення авторської структурно-логічної схеми архітекτονіки публічного управління сталим розвитком регіонів, на якій, зокрема, відображено збалансовану композиційну структуру взаємозв'язків інтегрованих компонентів публічного управління, а також алгоритм, засадничі принципи, нормативно-правові акти (Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020») й стандарти реалізації регіональних публічних механізмів (Національний стандарт ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) «Системи управління якістю. Вимоги»). На схемі також наведено деталізовані інструменти публічного управління сталим розвитком регіонів (стратегічне прогнозування, середньо- та довгострокове планування, загальнодержавні програми, регіональні і локальні програми) та форми реалізації механізмів публічного управління (організаційно-правові, інституціональні, адміністративні).

При цьому з'ясовано, що узагальнений концепт системи публічного управління сталим розвитком регіонів полягає в тому, що органи публічного управління різних рівнів, громадянське суспільство, окремі суб'єкти (ОТГ, громадські організації, окремі особи) справляють цілеспрямований комплексний вплив на екологічну, економічну і соціальну складові людського буття з метою досягнення позитивних змін у власній життєдіяльності нині та в майбутньому за умов мінімізації втрат, спричинених реалізацією наявних та ймовірних ризиків, пов'язаних із дією природних, техногенних, суспільно-політичних, етнічно-культурних та інших об'єктивних та суб'єктивних чинників. Такий цілеспрямований комплексний вплив має, зокрема, включати: організаційні зміни для визначення центрів відповідальності прийняття рішень, виявлення ознак реалізації ризиків та недопущення появи відповідних втрат, а також раціональний розподіл природних ресурсів та вироблених матеріальних благ.

3. У дисертаційній роботі здійснено історичну етапізацію виникнення та розвитку концептуальних засад і практичних механізмів запровадження сталого розвитку на глобальному рівні, яку умовно можна поділити на три основних етапи: I. Початковий етап (1968–1972 рр.) – виникнення й теоретичне обґрунтування концептуальних засад сталого розвитку. Екологізація науки як реакція на необхідність оперативного розв'язання глобальних проблем ХХ ст. (кліматичні зміни, перенаселення, надвиробництво, недоїдання, природні і техногенні катастрофи тощо); II. Політичний етап (1972–1992 рр.) – популяризація концепції сталого розвитку, інституційний розвиток, розробка й запровадження практичних механізмів реалізації принципів сталого розвитку на глобальному, регіональному та національному рівнях; III. Етап суспільно-політичних та соціально-економічних перетворень (із 1992 р. – до цього часу) – затвердження стратегії сталого розвитку країнами-учасницями ООН, проголошення 17 Цілей сталого розвитку людства до 2030 р., розбудова

фахового науково-експертного супроводу, розвиток механізмів міжурядової взаємодії, міжнародне співробітництво.

До основних практичних заходів щодо реалізації концепції сталого розвитку на світовому рівні слід віднести: на I етапі - оприлюднення Римським клубом методики аналізу глобальної кризи та актуальних соціально-економічних проблем, що стоять перед людством (1968 р.), розробку перших глобальних моделей, що імітують світові процеси, їх удосконалення (1970–1972 рр.); на II етапі – проведення Стокгольмської конференції (1972 р.), прийняття Концепції «органічного зростання» (1974 р.), формулювання визначення поняття «сталий розвиток» (1987 р.); на III етапі – затвердження Комісії ООН зі сталого розвитку (1993 р.), Програми дій ООН із захисту основних свобод (конференція у Відні, 1993 р.), Програми дій ООН з народонаселення (конференція у Каїрі, 1994 р.), проведення Конференції ООН із соціального розвитку (Копенгаген, 1995 р.), затвердження Берлінського мандата (започаткування протидії викидам вуглецю, 1995 р.), ухвалення Кіотського протоколу (скорочення викидів парникових газів, 1997 р.), укладання «Глобального договору» (Всесвітній економічний форум, 1999 р.), розробка «Йоханнесбурзького плану» (2002 р.), прийняття 17 Цілей сталого розвитку (70-та сесія Генеральної Асамблеї ООН, 2015 р.).

4. Критичний аналіз досягнень людства на шляху реалізації Глобальних цілей, які було проголошено «Порядком денним на період до 2030 р.» («The 2030 Agenda») як основоположною стратегією забезпечення загального добробуту на квітучій планеті, показує, що, незважаючи на певний прогрес за ключовими напрямками та позитивні зрушення в окремих сферах життєдіяльності, досягти докорінного перелому в повсюдному запровадженні сталого розвитку не вдалося. Стає цілком очевидним, що існуючі системи публічного управління на глобальному та регіональному рівнях не відповідають сучасним цілям та умовам суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку не лише в слабкорозвинених, а й, насамперед, у високорозвинених країнах світу і неспроможні забезпечити ефективний сталий розвиток. Систематично порушується один з основних принципів сталого розвитку – раціональне використання матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Актуалізовано підходи щодо розробки методики оцінки та практичної реалізації критичного аналізу діяльності глобальних міжнародних (насамперед ООН), регіональних та державних інституцій на шляху досягнення 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р. Уточнено критерії визначення найбільш гострих проблем, що потребують колективної уваги та особливих механізмів щодо їх вирішення, чи, принаймні, зменшення негативного впливу вказаних проблем на життєдіяльність світової спільноти. Розширено аргументацію щодо необхідності запровадження нової парадигми державного регулювання процесу досягнення Глобальних цілей, яка покликана забезпечити прийняття таких стратегічних рішень, які б слугували загальносвітовим інтересам, а національні зусилля підкріплювалися б ефективним міжнародним співробітництвом на засадах дипломатії та запобігання кризам.

5. Розроблено концептуальні засади та внесено пропозиції стосовно поетапного запровадження в Україні універсальної комплексної агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку, яка базується на використанні загальнодоступних міжнародних індексів (критеріїв) оцінки різних сфер людської життєдіяльності, відповідає сучасним демократичним принципам міжнародної співпраці, спирається на новітній загальнодоступний інструментарій, не потребує додаткових фінансових витрат і може бути реалізована в найкоротший термін.

На сьогодні Україна представлена більш ніж у трьох десятках різноманітних глобальних світових рейтингах, які визначають місце нашої країни серед інших країн світу майже за 100 параметрами, що характеризують ситуацію практично в усіх сферах людської життєдіяльності. Проте жоден із зазначених загальновизнаних глобальних рейтингів не ставить за мету провести комплексне інтегральне ранжування країн світу за критеріями сталого розвитку. У світі не існує універсальних методик, які б дали змогу провести об'єктивний порівняльний аналіз місця (визначення рейтингу) України серед інших країн світу в контексті реалізації власних національних інтересів та забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері сталого розвитку.

Існуючий досвід розробки в Україні власних (ексклюзивних) методик оцінки стану сталого розвитку показує, що цей процес, незважаючи на десятилітню історію, поки що не має більш-менш логічного завершення, а отже практичного впровадження. При цьому основними вадами виступають відсутність єдиного підходу до оцінки стану сталого розвитку, суб'єктивність критеріїв оцінки, брак інструментарію та фінансового забезпечення проведення постійного моніторингу. І навіть якщо Україні все ж колись вдасться розробити ексклюзивну систему оцінки стану сталого розвитку, її визнання на міжнародній арені видається досить проблематичним.

6. Узагальнено світовий, насамперед європейський, досвід публічного управління регіональною політикою сталого розвитку. Виокремлено чотири групи країн за показниками їх здатності на практиці реалізовувати принципи сталого розвитку (інституційне забезпечення, ефективність взаємодії всіх гілок влади та рівнів управління, фінансове забезпечення, інформаційно-освітній супровід тощо): 1-ша група країн – Швеція, Велика Британія, Нідерланди; 2-га група – Данія, Фінляндія, Норвегія, Ісландія; 3-тя група – Австрія, Німеччина; 4-та група – Іспанія, Італія, Ірландія, Франція. Доведено, що найбільш поширеними напрямками сталого розвитку в країнах ЄС є: контроль за збереженням природного середовища; підтримка біологічного розмаїття, вдосконалення екологічної політики (контроль за відходами та викидами, скорочення обсягів парникових газів, вуглецю); впровадження стандартів чистоти водних, повітряних, земельних ресурсів та їх захист від антропогенного навантаження; мінімізація наслідків специфічних національних проблем (старіння населення, підвищення активного довголіття та працездатності пенсіонерів, зниження рівня захворюваності тощо).

Зроблено висновок, що в усіх високорозвинених країнах (США, Японія, країни-члени ЄС): 1) успішно реалізуються національні політики у сфері

сталого розвитку, які спрямовані на вирішення найбільш актуальних питань життєдіяльності населення (підвищення якості життя громадян, установлення суспільної злагоди, забезпечення екологічної стійкості); 2) досягнуто відчутного прогресу щодо виконання 17 Цілей сталого розвитку (розширено права і можливості жінок; знижено дитячу смертність; збільшено частку земельних площ, вкритих лісом; зменшено викиди двоокису вуглецю (крім Японії); 3) відсутній прогрес щодо досягнення повної (продуктивної) зайнятості та гідної оплати праці для всіх у США, Японії, Великій Британії, Данії, Італії, Швеції; 4) існують серйозні проблеми стосовно боротьби з вірусними пандеміями (ВІЛ/СНІД, туберкульоз, кір, COVID-19) в усіх країнах світу; 5) прослідковується різноспрямованість національного державного фінансування базових секторів сталого розвитку у США, Японії та ЄС (збільшення усіма країнами державних видатків на сектор соціального захисту та охорони здоров'я; зменшення видатків США на сектор сільського господарства, США та Японією – на сектор охорони навколишнього середовища; Японією та ЄС – на сектор освіти).

Підготовлено пропозиції щодо можливості запровадження в Україні зарубіжного досвіду публічного управління регіональним сталим розвитком, зокрема: щодо визначення головного (єдиного) центру, відповідального в країні за реалізацію політики сталого розвитку; законодавчого закріплення стратегічних пріоритетів сталого розвитку в Конституції та законах України; забезпечення наскрізного фінансування найбільш визначальних секторів життєдіяльності українського суспільства; розвитку екологічної освіти та культури тощо.

7. Проаналізовано нинішній стан, тенденції розвитку, а також сучасні механізми публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні. Зроблено висновок, що на сьогодні правове регулювання у сфері сталого розвитку в Україні здійснюється здебільшого не на підставі законів України, а на основі нормативних документів (укази Президента України, постанови та розпорядження КМУ, накази й листи центральних органів виконавчої влади). Вітчизняна нормативно-правова база, що регулює питання, які пов'язані з реалізацією політики сталого розвитку, потребує суттєвого вдосконалення, особливо щодо підтримки ресурсоефективного та більш чистого виробництва, економічної ефективності для вітчизняного виробника, соціальної справедливості та екологічної безпеки, а також у комунікативно-освітній сфері.

Обґрунтовано та запропоновано для використання теоретико-методологічні підходи з розробки і вдосконалення механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку за такими основними напрямками, як: організаційно-правове забезпечення (інституціоналізація, перерозподіл повноважень), ефективне фінансування (децентралізація видатків і доходів); розвиток стійкої та інклюзивної місцевої економіки; більш оптимальне використання наявних та пошук нових ресурсів, інформаційно-комунікативний супровід, а також об'єднання наукового потенціалу, технологій та інновацій на засадах цифрової трансформації. Актуалізовано сучасні

механізми реалізації публічного управління регіональною політикою сталого розвитку: державно-регулюючі, правові, фінансові, економіко-виробничі, соціально-економічні, соціально-світоглядні та екологічні, в основу реалізації яких покладено принцип забезпечення багаторівневої системи, кожен з рівнів якої має свою специфіку та вирішує власні комплекси завдань.

8. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку. Запропоновано алгоритм запровадження в Україні кращих світових практик публічного управління регіональною політикою сталого розвитку, в якому обґрунтовано стратегічну мету – забезпечити сталий розвиток регіону, кожної територіальної громади завдяки ефективному управлінню соціально-економічним комплексом, раціональному використанню природних ресурсів, забезпеченню належних умов життєдіяльності, а також надійному захисту невід’ємних прав і свобод кожного місцевого мешканця нині і в майбутньому. Закріплено принципи їх адаптації й запровадження: компетентності, цілісності, пріоритетності, конкретності, належного нормативно-правового забезпечення, а також запропоновано практичні шляхи їх запровадження: комплексне дослідження природно-ресурсного потенціалу регіону; об’єктивна оцінка «людського капіталу»; формування відповідної громадської думки та іміджу регіону (громад); інвестиційна політика; моніторинг результатів запровадження внесених коректив.

Поглиблено розуміння ролі, місця, сфер відповідальності та функцій органів місцевої влади щодо реалізації регіональної політики сталого розвитку, запобігання наявним та ймовірним загрозам життєдіяльності територіальних громад, налагодження такої організації процесу управління, яка б сприяла цілеспрямованому впливу на умови і чинники, що забезпечують економічну соціалізацію регіонів за рахунок перерозподілу ресурсів і створення виробничо-технічної та інноваційної основи їх соціально орієнтованого розвитку.

Доведено, що на основі сучасного запиту в контексті реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади, міжнародних зобов’язань України актуалізується питання формування інтегративних територіально-господарських комплексів як об’єктів стратегічного проєктування та управління, здатних вирішити завдання сталого розвитку, спираючись на базові принципи різномасштабності, раціональності, а також партнерства та співробітництва. Це дало змогу виокремити три ключові ролі місцевих органів влади у забезпеченні політики сталого розвитку територій. Перша роль полягає у формуванні регіональної соціоеколого-економічної політики, а також виробленні регіональної стратегії, друга передбачає створення сприятливого середовища для мобілізації всіх наявних та можливих ресурсів економічного розвитку, а також розробки і впровадження механізмів їх найбільш ефективного використання, третя – адміністрування розроблених конкретних програм та проєктів розвитку регіону, вироблення практичних заходів щодо досягнення поставлених цілей, а також контроль реалізації цих заходів для отримання запланованого результату.

Наголошено на тому, що стратегічною метою управлінської діяльності будь-якого органу місцевої влади щодо реалізації регіональної політики сталого розвитку повинно бути постійне прагнення цього органу досягти збалансованого економічного, соціального, екологічного і духовно-морального розвитку громади, який базується на природній рівновазі між інтегральним природно-ресурсним потенціалом території і впливами від наслідків життєдіяльності місцевого населення (рівновага екологічної ємності природних ландшафтів з урахуванням їх здатності до самовідновлення природних властивостей і техногенного впливу на них).

9. Запропоновано новий методологічний підхід щодо критеріального порівняльного аналізу особливостей реалізації державного управління (state governance of sustainable development), публічного адміністрування (public administration sustainable development) та державного регулювання (sustainable government administration) сталого розвитку за такими визначальними критеріями, як: рівень реалізації, ідеологічні засади, нормативно-правове забезпечення, головний суб'єкт реалізації, матеріальні та нематеріальні ресурси, інституційні особливості, морально-психологічні засади та загальна характеристика людського потенціалу, який реалізує політику сталого розвитку.

Визначено ексклюзивні ознаки та суперечності, які притаманні державному регулюванню сталого розвитку і які відрізняють його від державного управління і публічного адміністрування. Охарактеризовано методи реалізації державного регулювання досягнення Цілей сталого розвитку на глобальному, національному та регіональному рівнях, а саме: прийняття міжнародних домовленостей, угод, програм дій тощо; миротворча та рекрутингова діяльність; соціально-політичні, економічні методи; оперативно-виконавчі та адміністративні методи; методи моніторингу; методи агітації, пропаганди та роз'яснення особливостей реалізації політики державного регулювання сталого розвитку на глобальному, національному та регіональному рівнях.

Сформульовано новий науковий термін та обґрунтовано окремий науково-практичний напрям у галузі науки «Державне управління» – «державне регулювання сталого розвитку» («sustainable government administration») як цілеспрямований, системний, регулюючий та організуючий вплив міжнародних наддержавних (насамперед, ООН) і державних інституцій на людський цивілізаційний розвиток у цілому та населення кожної окремої країни (територіальні громади, громадян) з метою практичної реалізації усвідомленої об'єктивної потреби в сталому розвитку, а також особливий міжнародний та національний (регіональний) механізм реалізації владних повноважень щодо організації, регулювання та контролю діяльності, спрямованої на досягнення Глобальних цілей і одночасно особливий вид управлінської міждержавної (внутрішньодержавної) діяльності з метою реалізації глобальних домовленостей щодо сталого розвитку; визначено головний суб'єкт державного регулювання сталого розвитку, його об'єкти, ексклюзивні ознаки та методи реалізації.

10. Розроблено концептуальну модель державного регулювання регіональної політики сталого розвитку України, в якій систематизовано теоретико-методологічні та нормативно-правові засади реалізації регіональної політики сталого розвитку на глобальному, національному та регіональному рівнях, виокремлено основні складові (збереження навколишнього середовища, економічний розвиток, соціальний прогрес) сталого розвитку регіону та проаналізовано принципи їх взаємодії, обґрунтовано й деталізовано стратегічні завдання регіонального сталого розвитку з урахуванням зовнішніх чинників впливу, а також запропоновано шляхи його вдосконалення.

Акцентовано увагу на тому, що органічне поєднання економічної, соціальної та екологічної складових сталого регіонального розвитку є надзвичайно актуальним і складним завданням. Взаємний зв'язок соціальної та екологічної складових зумовлює необхідність ретельного дотримання рівних прав сучасних і майбутніх поколінь українців щодо використання природних ресурсів. Взаємодія соціальної та економічної складових вимагає обов'язкової реалізації принципу справедливості під час розподілу природних ресурсів і вироблених матеріальних благ між людьми, а також надання постійної допомоги найбільш вразливим прошаркам населення. Взаємозв'язок природоохоронної та економічної складових потребує фахової та неупередженої вартісної оцінки техногенних впливів на навколишнє середовище.

Спираючись на результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що державне регулювання регіональної політики сталого розвитку має формуватися та реалізовуватися за такими основними принципами, як: стратегічне управління людським потенціалом, соціальні інвестиції – інвестування в розвиток людського капіталу, поліпшення якості професійної підготовки, набуття відповідних навичок та вмінь, безперервне навчання, розвиток інтелектуальних, творчих і підприємницьких здібностей, підвищення компетенцій; покращання якості виробничого процесу через його інтелектуалізацію, гідну оплату праці, створення сприятливих виробничих умов, формування організаційної культури праці, надання можливостей для професійного зростання; інтелектуальне регулювання трудових відносин через підвищення рівня професійної компетентності спеціалістів у сфері управління людськими ресурсами, які здатні виконувати складні аналітичні, управлінські, соціальні та освітні функції.

Зазначено, що стратегічними цілями державного регулювання регіональної політики сталого розвитку на підставі врахування особливостей функціонування місцевої господарської системи (географічних, природно-кліматичних, соціально-економічних, соціокультурних та інших відмінностей) є підвищення економічної самостійності, екологічної безпеки та якості життя населення регіону як у цілому, так і кожної окремої громади й особистості. Для досягнення стратегічних цілей рекомендується використовувати систему середньо- та довгострокових тактичних завдань регіонального сталого розвитку.

Обґрунтовано, що практичні механізми реалізації державного регулювання регіональної політики сталого розвитку мають змінюватися

відповідно до суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в державі на конкретному етапі державотворення, відповідати характеру взаємовідносин між центральною владою і регіонами, а також залежно від зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної ситуації. У процесі реалізації державного регулювання регіональної політики сталого розвитку вкрай необхідним є проведення фахового моніторингу, зокрема за такими показниками, як: конкурентоспроможність, інновації, комфортність проживання населення, а також постійне відслідковування результатів впливу людської життєдіяльності на природне середовище регіону.

11. Сформульовано пропозиції органам влади всіх рівнів щодо вдосконалення публічного управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні, конкретизовано завдання, зокрема перехід на використання екологічних природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій, раціональне природокористування, регулювання демографічної ситуації в регіонах, забезпечення соціальної справедливості, створення гідних умов життєдіяльності та соціального благополуччя кожної родини. З огляду на це необхідно:

- Верховній Раді України започаткувати законодавчу ініціативу з метою розробки та внесення до тексту Конституції України терміна «сталий розвиток», що повною мірою відповідатиме міжнародним зобов'язанням країни; сприятиме модернізації стратегічних цілей, засадничих принципів та механізмів публічного управління; створенню єдиної понятійної бази з метою аналізу рівня соціально-економічного розвитку і добробуту населення, а також відповідності останнього природному, науково-технічному та аграрно-промисловому потенціалу України;

- Кабінету Міністрів України розглянути можливість щодо створення (визначення) в системі центральних органів виконавчої влади головного (єдиного) центру, відповідального за реалізацію політики сталого розвитку в країні, на який також покласти запровадження комплексної системи оцінки сталого розвитку в Україні;

- Міністерству освіти й науки України розробити й запровадити в освітні заклади всіх рівнів акредитації обов'язкові програми (курси) з питань сталого розвитку;

- Міністерству фінансів України спільно з Національним банком України та іншими зацікавленими сторонами розглянути питання щодо розробки й запровадження механізму наскрізного фінансування діяльності, спрямованої на досягнення 17 Цілей сталого розвитку, особливо щодо розвитку екологічної освіти та культури;

- органам публічної влади на місцях рекомендувати дотримуватися певної послідовності під час реалізації своїх повноважень у сфері реалізації політики сталого розвитку і діяти за такою процедурою: оцінювання відповідності стану території принципам збалансованого розвитку; визначення пріоритетів та індикаторів сталого розвитку; розроблення концепції сталого розвитку території, яка окреслює стратегічні цілі розвитку та індикатори, що

мають бути досягнуті; обговорення концепції з громадськістю, урахування її пропозицій при доопрацюванні документа; затвердження концепції відповідним рішенням органів влади; розроблення на основі концепції та визначених пріоритетів стратегії (програми) сталого розвитку території (із зазначенням конкретних дій, термінів виконання, очікуваних результатів та відповідальних за виконання); моніторинг індикаторів сталого розвитку території, а в разі потреби – їх уточнення та коригування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Лелеченко А. П. Публічне управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні : монографія. Київ : МАУП, 2020. 314 с.
2. Лелеченко А. П. Світовий досвід формування регіональної політики сталого розвитку : монографія. Київ. МАУП, 2020. 120 с.
3. Lelechenko A. P. Institutionelle und rechtliche Grundlagen für die Gestaltung der europäischen Regionalpolitik für nachhaltige Entwicklung. *Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung* / Korneev V., Pasichnyk, Yu., Radchenko O., Khodzhaian A. und andere : Collective monograph. Nuremberg, Germany : Verlag SWG imex GmbH, 2020. 714 p. (Author. P. 652–660).
4. Lelechenko A. P. Implementation of geoinformation systems and technologies in territories management in Ukraine. *Процедура публічного адміністрування в країнах Європейського Союзу: виклики III тисячоліття* : кол. моногр. Рига, Латвія : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2018. Авторські с. 167–187.
5. Лелеченко А. П. Механізми державного регулювання сервісно-орієнтованої державної політики у сфері розвитку екосистемних послуг. *Публічне управління розвитком регіонів у процесі побудови сервісно-орієнтованої держави: теорія, методологія та практика* : монографія / авт. кол. викладачів, докторантів виконавців НДР каф. регіон. упр., місц. самоврядування та упр. містом Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. Н. В. Васильєвої, О. І. Васильєвої. Київ : НАДУ, 2018. Авторські с. 227–240.
6. Mechanisms of inter-state communications for solving sustainable development problems / Lelechenko A., Diegtiar O., Lebedinska O., Derun T., Berdanova O. *Asia life science. Supplement* 29 (2) : 1–9, 2020. *The Asian International Journal of Life Sciences*. P. 1–14 URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218608349>. ISSN 0117-3375 (SCOPUS).
7. Lelechenko A., Lebedinska O., Somin S. and Dynnyk I. Critical analysis of the achievements of the Global Millennium Development Goals and new approaches to Sustainable Development Management : *The 1st JESSD Symposium – International Symposium of Earth, Energy, Environmental Science, and Sustainable Development* (25 November 2020). Volume 211, 2020. P. 18. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202021101028> (SCOPUS).

8. Introduction of the concept of sustainable development in the context of the constitutional reform of Ukraine / Lelechenko A. P., Lebedinska, O. Y., Somin, S. V., Vakulenko V. M., Pikh N. S. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2020. 27 (4), P. 53–65. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218608349> (SCOPUS).

9. Lelechenko A., Lebedinska O., Somin S. Innovative Approaches to State Policy Development in the Field of Aggregated State Assessment of Sustainable Development of Ukraine *35th IBIMA Conference: 1–2 April 2020, Seville, Spain*. URL: <https://ibima.org/accepted-paper/innovative-approaches-to-state-policy-development-in-the-field-of-aggregated-state-assessment-of-sustainable-development-of-ukraine/> (Web of Science Core Collection).

10. Лелеченко А. П. Вплив публічного управління на соціальний складник регіональної політики сталого розвитку. *Публічне управління і адміністрування в Україні : наук. журн.*, 2020. № 16. С. 58–62.

11. Лелеченко А. П. Механізми державного регулювання сфери екосистемних послуг у контексті забезпечення переходу на засади сталого розвитку. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. : у 2 ч. / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. Ч. 2. Вип. 1 (62). С. 213–227.

12. Лелеченко А. П. Комплексний механізм формування і реалізації регіональної політики сталого розвитку в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 121–126.

13. Лелеченко А. П. Стратегічна архітектура системи публічного управління сталим розвитком регіонів. *Публічне управління та митне адміністрування. Серія: «Державне управління»*. 2020. № 2 (25). С. 94–98.

14. Лелеченко А. П. Роль місцевих органів влади у забезпеченні управління сталим розвитком регіону. *Держава та регіони : наук.-вироб. журн. Серія: Державне управління*. 2020. № 2. С. 111–117.

15. Лелеченко А. П. Забезпечення соціально-еколого-економічної безпеки як умови сталого розвитку регіону. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Т. 31 (70). № 3. С. 128–132.

16. Лелеченко А. П. Утвердження екологічного імперативу у прийнятті управлінських рішень як основи для ініціювання еколого-орієнтованих інновацій сталого розвитку. *Публічне управління і адміністрування в Україні : Наук. журн.* 2020. № 17. С. 58–62.

17. Лелеченко А. П. Регіональна політика як науково-прикладний феномен. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13–14. С. 92–96.

18. Лелеченко А. П. Еволюція нормативно-правових засад забезпечення сталого розвитку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15–16. С. 132–137.

19. Lelechenko A. Historiography of environmental policy development as a part of sustainable development of areas: national and international practice. *Nauka i*

studia. 2020. № 5. (207). P. 45–51. URL: [http://www.rusnauka.com/books/NIS-2020-05-10-5\(207\).pdf](http://www.rusnauka.com/books/NIS-2020-05-10-5(207).pdf)

20. Lelechenko A. Influence of geoinformation technologies to sustainable development of territories. *Middle European Scientific Bulletin*. 2020. 1. P. 15–21.

21. Lelechenko A. Fundamental principles for formation and implementation of sustainable development goals in the regions of Ukraine. *JournalNX – A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, ISAE-2020, ISSN: 2581–4230. P. 725–730. URL: <https://journalnx.com/journal-article/20151246>

22. Лелеченко А. П. Економічна складова сталого розвитку регіону: пріоритети та шляхи забезпечення. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Серія: «Державне управління»*. 2020. № 1 (86). С. 173–184.

23. Лелеченко А. П. Проблеми досягнення глобальних цілей як конвергенція ціннісних орієнтирів сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 118–123.

24. Лелеченко А. П. Формування координаційного механізму досягнення цілей сталого розвитку на засадах інклюзивного зростання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 129–134.

25. Лелеченко А. П. Підходи щодо формування регіональної політики сталого розвитку в країнах Європейського Союзу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1660>

26. Лелеченко А. П. Зasadничі основи регіональної політики збалансованого розвитку: історія виникнення та базові документи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1654>

27. Лелеченко А. П. Феномен поняття «сталий розвиток». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>

28. Лелеченко А. П. Основні детермінанти визначення сутності регіональної політики сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1645>

29. Лелеченко А. П. Теоретичні засади регіональної політики сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1642>

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

30. Лелеченко А. П. Механізми управління регіональною політикою сталого розвитку. *Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 6–7 берез. 2020 р. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2020. С. 44–47.

31. Лелеченко А. П. Завдання регіональної політики в контексті екологічної модернізації економіки. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути* : тези доп. II міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 10 берез. 2020 р. Київ, 2020. С. 49–52. URL:

https://openscilab.org/wp-content/uploads/2020/03/aktualni_problemi_nauki_osviti_ta_virobnictva_mizhgaluzevi_disputi_2020_03_10_tezy.pdf

32. Лелеченко А. П., Піх Н. С. Окремі питання нормативно-правового застосування терміна «громадська (публічна) безпека» в Україні. *Dynamics of the development of world science* : The 7th International scientific and practical conference, Vancouver, March 18–20. 2020. Vancouver, Canada : Perfect Publishing, 2020. С. 606–611.

33. Лелеченко А. П. Сутність регіональної політики сталого розвитку в умовах децентралізації. *Perspectives of world science and education* : The 9th International scientific and practical conference, May 20–22, 2020. CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2020. Р. 654–658 URL: <http://sci-conf.com.ua>

34. Лелеченко А. П. Публічне управління сталим розвитком регіону в системі раціонального природокористування. *Розвиток публічного управління в Україні* : наук.-практ. конф. за міжнар. участю 23–24 квіт. 2020 р., Львів / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 166–168.

35. Лелеченко А. П. Значення екологічного чинника у формуванні орієнтирів сталого розвитку регіонів. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених в рамках заходу «Школа розвитку молоді», Київ, 25 листоп. 2020 р. / за заг. ред. А. Савкова, М. Білінської, О. Петроє, І. Дегтярьової. Київ : НАДУ, 2020. С. 136–138.

36. Лелеченко А. Застосування екологічного менеджменту в управлінні сталим розвитком природно-заповідних територій. *Інноваційний розвиток і підвищення рівня спроможності об'єднаних територіальних громад*: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Дніпро, 30 жовт. – 29 листоп. 2019 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 179–183.

37. Лелеченко А. П. Вплив органів місцевого самоврядування на управління історичними, природно-заповідними територіями та культурно-архітектурною спадщиною України в умовах сталого розвитку. *Міське самоврядування – основа сталого розвитку України* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 16 трав. 2014 р. : у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2014. Т. 2. С. 58–60.

38. Лелеченко А. П. Державна екологічна політика в сфері захисту та розвитку природно-заповідних територій і об'єктів на регіональному рівні. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи* : зб. матеріалів конф. / за наук. ред. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, С. В. Малікова, О. А. Тertiшної. Херсон : Грінь Д. С., 2013. С. 119–121.

АНОТАЦІЯ

Лелеченко А. П. Публічне управління регіональною політикою сталого розвитку в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2021.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади публічного управління регіональною політикою сталого розвитку та розроблено практичні рекомендації щодо запровадження новітніх підходів до її регулювання в сучасних умовах українського державотворення.

Здійснено науковий аналіз існуючих концепцій сталого розвитку, досліджено онтологію та взаємозв'язок базових категорій феномену регіональної політики сталого розвитку, уточнено її цілі, проведено історичну етапізацію розвитку концептуальних основ сталого розвитку.

Вивчено й узагальнено світовий досвід реалізації політики сталого розвитку, а також розроблено пропозиції щодо можливості його запровадження в Україні.

Поглиблено розуміння ролі, місця, сфер відповідальності та функцій органів місцевої влади щодо реалізації регіональної політики сталого розвитку.

Удосконалено теоретичні підходи щодо визначення феномену «публічне управління регіональною політикою сталого розвитку».

Доповнено теоретико-методологічні засади механізмів публічного управління регіональною політикою сталого розвитку.

Сформульовано новий науковий термін та обґрунтовано окремий науково-практичний напрям у галузі науки «Державне управління» – «державне регулювання сталого розвитку» («sustainable government administration»). Запропоновано новий методологічний підхід щодо критеріального порівняльного аналізу особливостей реалізації державного управління, публічного адміністрування та державного регулювання сталого розвитку.

Представлено концептуальну модель державного регулювання регіональної політики сталого розвитку України. Наведено структурно-логічну схему архітекτονіки публічного управління сталим розвитком регіонів.

Удосконалено розробку й процедуру здійснення критичного аналізу діяльності міжнародних, регіональних та державних інституцій на шляху досягнення глобальних Цілей сталого розвитку до 2030 р.

Розроблено концептуальні засади поетапного запровадження в Україні універсальної комплексної агрегованої системи оцінки стану сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, публічне управління, феномен регіональної політики сталого розвитку, органи місцевого самоврядування,

механізми публічного управління, глобальні Цілі сталого розвитку, агрегована система оцінки стану сталого розвитку.

ANNOTATION

Lelechenko A. P. Public management of regional policy of sustainable development in Ukraine. – Research paper as a manuscript

Thesis for a scientific degree of the Doctor of Sciences in Public Administration with a specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2021.

In the dissertation the theoretical and methodological bases of public management of regional policy of sustainable development are substantiated and practical recommendations on introduction of the newest approaches of its regulation in modern conditions of the Ukrainian state formation are developed.

The scientific analysis of existing concepts of sustainable development is carried out, the ontology and interrelation of basic categories of the phenomenon of regional policy of sustainable development are investigated, the purposes of regional policy of sustainable development are specified, the historical stage of origin and development of conceptual bases of sustainable development is carried out.

The initial stage (1968–1972) – the emergence and theoretical justification of the principles of the concept of sustainable development, as a consequence of the active greening of science, the problems of overpopulation, overproduction, natural and man-made disasters; II. Political stage (1972–1992) – popularization of the concept, institutional development, development and implementation of practical mechanisms for the implementation of the principles of sustainable development at the global, regional and national levels; III. Stage of socio-political and socio-economic transformations (since 1992 – inclusive) – approval of the strategy of sustainable development by UN member states, proclamation of global 17 Human Development Goals by 2030, development of scientific and expert support, development of mechanisms intergovernmental cooperation and international cooperation in the field of sustainable development.

The world experience of formation, realization and improvement of the policy of sustainable development is studied and generalized, and also offers concerning a possibility of its introduction in Ukraine are developed. In-depth understanding of the role, place, areas of responsibility and functions of local authorities in the implementation of regional sustainable development policy, prevention of existing and probable threats to the life of territorial communities, establishing such an organization of the management process that would promote targeted influence on the conditions and factors that ensure economic socialization of regions through redistribution of resources and creating production, technical and innovative basis for their social development.

The author's algorithm of introduction in Ukraine of the best world practices of public management of regional policy of sustainable development is offered, in

which the strategic purpose is substantiated, ways and principles of their implementation are defined, natural resources, ensuring proper living conditions, as well as reliable protection of the inalienable rights and freedoms of every local resident now and in the future.

The necessity of introduction of the main (single) center which will be responsible in our country for realization of a policy of sustainable development is substantiated; legislative consolidation of strategic priorities of sustainable development; providing end-to-end comprehensive financing for achieving the goals of sustainable development, as well as advanced development of environmental education and culture.

Improved theoretical approaches to defining the phenomenon of «public management of regional policy of sustainable development», which at the present stage of Ukrainian statehood should be considered as a set of goals, objectives, intentions and actions of public (state, regional, municipal) authorities and other actors management aimed at creating appropriate living conditions for self-development of territories, achieving a certain spatial socio-economic and other balance of the country, taking into account the observance of national, regional, subregional and local interests.

Theoretical and methodological bases of mechanisms of public management of regional policy of sustainable development in such basic directions as: organizational and legal maintenance (institutionalization, redistribution of powers), effective financing (decentralization of expenses and incomes) are added; development of a sustainable and inclusive local economy; more optimal use of existing and search for new resources, information and communication support, as well as combining scientific potential, technology and innovation on the basis of digital transformation.

A new scientific term and a separate scientific and practical direction in the field of science public administration – «sustainable government administration» («sustainable government administration»), as a purposeful, systematic, regulatory and organizing influence of international supranational (especially the UN) and state institutions on human civilization development in general and the population of each country (territorial communities, citizens) in order to implement the perceived objective need for sustainable development, as well as a special international and national (regional) mechanism for exercising power over the organization, regulation and control of activities, aimed at achieving the Millennium Development Goals and at the same time a special kind of interstate management (domestic) activities in order to implement global agreements on sustainable development; the main subject of state regulation of sustainable development, its objects, exclusive features and methods of implementation are identified.

A new methodological approach to the criterion comparative analysis of the peculiarities of the implementation of public administration (state governance of sustainable development), public administration (public administration sustainable development) and state regulation (sustainable government administration) sustainable development according to such defining criteria as: level of implementation, ideological principles, regulatory and legal support, the main subject

of implementation, tangible and intangible resources, institutional features, moral and psychological principles and general characteristics of human potential, which implements the policy of sustainable development.

The conceptual model of state regulation by regional policy of sustainable development of Ukraine is presented in which the theoretical-methodological and normative-legal bases of realization of regional policy of sustainable development at global, national and regional level are systematized, the basic components (preservation of environment, economic development, social progress) of sustainable development region and the principles of their interaction are analyzed, the strategic tasks of regional sustainable development are substantiated and detailed taking into account external factors of influence, and also the ways of its improvement are offered. The structural-logical scheme of architecture of public management of sustainable development of regions is given in which the balanced compositional structure of interrelations of its integrated components is resulted, and also algorithm, basic principles, normative-legal base and standards of realization of regional public mechanisms, details of tools of public management forms of implementation of regional management mechanisms in this area.

The development and procedure for conducting a critical analysis of the activities of international (primarily UN), regional and state institutions on the way to achieving the global Sustainable Development Goals by 2030, criteria for identifying the most acute problems that require immediate collective attention and special mechanisms to address them, or at least reduce the negative impact on the life of the world community, as well as expand the argument on the need to introduce a new paradigm of state regulation in the process of achieving the global Millennium Development Goals, which aims to ensure strategic decisions that serve global interests and national efforts are supported by effective international cooperation. and crisis prevention.

Conceptual principles of gradual introduction in Ukraine of a universal integrated aggregate system for assessing the state of sustainable development, based on the use of publicly available international indices (criteria) for assessing various spheres of human life, meets modern democratic principles of international cooperation, based on the latest additional and can be implemented in the shortest possible time.

Keywords: sustainable development, public administration, the phenomenon of regional policy of sustainable development, local governments, mechanisms of public administration, global Sustainable Development Goals, aggregate system for assessing the state of sustainable development.

Підп. до друку 22.03.2021.
Формат 60х84/16. Обл.-вид. арк. 2,6. Ум.-друк. арк. 2,1.
Тираж 100 пр.